

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

14 septembrie 2023*

„Trimitere preliminară – Directiva (UE) 2015/2302 – Articolul 5 – Pachete de servicii de călătorie și servicii de călătorie asociate – Rezilierea unui contract privind un pachet de servicii de călătorie – Circumstanțe excepționale și inevitabile – Pandemia de COVID-19 – Dreptul de reziliere – Cerere de rambursare integrală – Obligația de informare care revine organizatorului de călătorii – Articolul 12 – Aplicarea principiilor disponibilității și coerenței consacrate în dreptul național – Protecția efectivă a consumatorului – Examinare din oficiu de către instanța națională – Condiții”

În cauza C-83/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Tribunalul de Primă Instanță nr. 5 din Cartagena, Spania), prin decizia din 11 ianuarie 2022, primită de Curte la 8 februarie 2022, în procedura

RTG

împotriva

Tuk Tuk Travel SL,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna A. Prechal (raportoare), președintă de cameră, doamna M. L. Arastey Sahún și domnii F. Biltgen, N. Wahl și J. Passer, judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 ianuarie 2023,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul spaniol, de I. Herranz Elizalde, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de L. Halajová, M. Smolek și J. Vlácil, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul finlandez, de H. Leppo, în calitate de agent;
 - pentru Parlamentul European, de P. López-Carceller și M. Menegatti, în calitate de agenți;
 - pentru Consiliul Uniunii Europene, de S. Sáez Moreno și L. Vétillard, în calitate de agenți;
 - pentru Comisia Europeană, de I. Rubene și N. Ruiz García, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 23 martie 2023,
- pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește validitatea articolului 5 din Directiva (UE) 2015/2302 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2015 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 90/314/CEE a Consiliului (JO 2015, L 326, p. 1) în raport cu articolele 114 și 169 TFUE, precum și interpretarea acestor ultime două articole și a articolului 15 din directiva menționată.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între RTG, un călător, pe de o parte, și Tuk Tuk Travel SL, o organizatoare de călătorii, pe de altă parte, în legătură cu o sumă pe care acest călător a plătit-o în urma încheierii unui contract privind un pachet de servicii de călătorie, a cărei rambursare parțială o solicită acestei organizatoare după ce a reziliat contractul de călătorie menționat ca urmare a răspândirii coronavirusului în țările de destinație.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentul (5) al Directivei 2015/2302 are următorul cuprins:

„În conformitate cu articolul 26 alineatul (2) și cu articolul 49 [...] TFUE, piața internă urmează să cuprindă un spațiu fără frontiere interne, în care sunt asigurate libera circulație a mărfurilor și a serviciilor, precum și libertatea de stabilire. Armonizarea drepturilor și a obligațiilor care derivă din contractele referitoare la pachetele de servicii de călătorie și la serviciile de călătorie asociate este necesară pentru crearea unei veritabile piețe interne a consumatorilor în domeniul respectiv, prin identificarea unui echilibru corect între un nivel ridicat de protecție a consumatorilor și competitivitatea întreprinderilor.”
- 4 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiect”, prevede:

„Scopul prezentei directive este de a contribui la funcționarea corespunzătoare a pieței interne și la asigurarea unui nivel ridicat și cât se poate de uniform de protecție a consumatorilor prin apropierea anumitor aspecte ale actelor cu putere de lege și ale actelor administrative ale statelor membre referitoare la contractele încheiate între călători și comercianți privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate.”

5 Articolul 5 din directiva menționată, intitulat „Informații precontractuale”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, înainte de asumarea de către călător a unui contract privind pachetul de servicii de călătorie sau a oricărei oferte corespunzătoare, organizatorul și comerciantul cu amănuntul, atunci când pachetul este vândut prin intermediul unui astfel de comerciant, furnizează călătorului informațiile standard prin intermediul formularului relevant care figurează în partea A sau B din anexa I, precum și următoarele informații, dacă acestea sunt aplicabile pachetului:

(a) principalele caracteristici ale serviciilor de călătorie:

[...]

(g) informații privind posibilitatea călătorului de a rezilia contractul oricând înainte de începerea executării pachetului, cu plata unui comision de reziliere corespunzător sau, după caz, a comisioanelor de reziliere standardizate solicitate de organizator, în conformitate cu articolul 12 alineatul (1);

[...]

(3) Informațiile menționate la alineatele (1) și (2) sunt furnizate într-un mod clar, inteligibil și bine evidențiat. În cazul în care aceste informații sunt furnizate în scris, ele trebuie să fie lizibile.”

6 Articolul 12 din aceeași directivă, intitulat „Rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie și dreptul de retragere înainte de începerea executării pachetului”, prevede:

„(1) Statele membre asigură călătorului posibilitatea de a rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie în orice moment înainte de începerea executării pachetului. În cazul în care călătorul reziliază contractul privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul prezentului alineat, călătorul poate fi obligat să plătească organizatorului un comision de reziliere adecvat și justificabil. În contractul privind pachetul de servicii de călătorie pot fi prevăzute comisioane de reziliere standardizate rezonabile, [calculate] în funcție de momentul rezilierii contractului înainte de începerea executării pachetului, precum și de economiile de costuri și de veniturile prevăzute, generate de executarea alternativă a serviciilor de călătorie. În absența unor comisioane de reziliere standardizate, valoarea comisionului de reziliere corespunde prețului pachetului din care se scad economiile de costuri și veniturile generate de executarea alternativă a serviciilor de călătorie. La cererea călătorului, organizatorul prezintă o justificare pentru cuantumul comisioanelor de reziliere.

(2) În pofida alineatului (1), călătorul are dreptul să rezilieze contractul privind pachetul de servicii de călătorie înainte de începerea executării pachetului fără a plăti vreun comision de reziliere în cazul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului sau care afectează semnificativ transportul pasagerilor la destinație. În cazul rezilierii contractului privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul prezentului alineat, călătorul are dreptul la o rambursare completă a oricărei plăți efectuate pentru pachet, dar nu are dreptul la vreo despăgubire suplimentară.

[...]”

7 Articolul 23 din Directiva 2015/2302, intitulat „Caracterul imperativ al directivei”, prevede:

„(1) Declarația unui organizator al unui pachet sau a unui comerciant care facilitează un serviciu de călătorie asociat care afirmă că acționează exclusiv ca furnizor al unui serviciu de călătorie, ca intermediar ori în orice altă capacitate, sau că un pachet ori un serviciu de călătorie asociat nu constituie un pachet ori un serviciu de călătorie asociat nu exonerează organizatorul sau comerciantul respectiv de obligațiile care le revin în temeiul prezentei directive.

(2) Călătorii nu pot renunța la drepturile care le sunt conferite prin măsurile naționale de transpunere a prezentei directive.

(3) Dispozițiile contractuale sau declarațiile efectuate de un călător prin care, în mod direct sau indirect, se renunță la drepturile acordate călătorilor în temeiul prezentei directive sau se restrâng aceste drepturi sau care au drept obiectiv eludarea aplicării prezentei directive nu sunt obligatorii pentru călător.”

8 Articolul 24 din această directivă, intitulat „Asigurarea respectării”, prevede:

„Statele membre se asigură că există mijloace adecvate și eficiente pentru a asigura respectarea prezentei directive.”

9 Partea A din anexa I la directiva menționată, intitulată „Formular cu informații standard pentru contractele privind pachete de servicii de călătorie atunci când este posibilă utilizarea de hiperlinkuri”, prezintă, într-o casetă de text, conținutul acestui formular și indică faptul că, prin intermediul hiperlinkului, călătorul va primi următoarele informații:

„Drepturi principale în temeiul Directivei (UE) 2015/2302

[...]

– Călătorii pot rezilia contractul fără plata unui comision de reziliere, înainte de începerea executării pachetului, în circumstanțe excepționale, de exemplu în cazul unor probleme grave de securitate la destinație care sunt susceptibile de a afecta pachetul.

[...]”

10 Partea B din anexa I la Directiva 2015/2302, intitulată „Formular cu informații standard pentru contractele privind pachete de servicii de călătorie în alte situații decât cele care fac obiectul părții A”, precizează, într-o casetă de text, conținutul acestui formular și enunță aceleași drepturi esențiale conferite de această directivă ca și cele prevăzute în partea A din anexa I la aceasta.

Dreptul spaniol

Decretul legislativ regal 1/2007

- 11 Articolele 153 și 160 din textul consolidat al Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și al altor legi complementare, aprobat prin Decretul legislativ regal 1/2007 din 16 noiembrie 2007 (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007, p. 49181), în versiunea aplicabilă litigiului principal, precum și părțile A și B din anexa II la acesta transpun în dreptul spaniol articolele 5 și 12 din Directiva 2015/2302, precum și părțile A și B din anexa I la aceasta.

Codul de procedură civilă

- 12 Articolul 216 din Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”), prevede:

„Instanțele civile se pronunță în cauzele cu care sunt sesizate cu privire la elementele de fapt, la probele furnizate și la concluziile părților, cu excepția cazului în care legea prevede altfel în situații speciale.”

- 13 Articolul 218 alineatul 1 din Codul de procedură civilă are următorul cuprins:

„Deciziile jurisdicționale trebuie să fie clare și precise și să corespundă cererilor și celorlalte pretenții ale părților prezentate în timp util în cursul procedurii. Acestea conțin declarațiile solicitate, obligă pârâtul sau resping pretențiile reclamantului și soluționează toate aspectele litigioase care au făcut obiectul dezbaterilor.

Tribunalul, fără a se îndepărta de la cauza acțiunii prin admiterea unor elemente de drept și de fapt diferite de cele pe care părțile au intenționat să le invoce, se pronunță în conformitate cu normele aplicabile cauzei, chiar dacă acestea nu au fost corect menționate sau invocate de părțile în litigiu.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 14 La 10 octombrie 2019, RTG a cumpărat de la Tuk Tuk Travel un pachet de servicii de călătorie pentru două persoane, având ca destinație Vietnam și Cambodgia, cu plecare din Madrid (Spania) la 8 martie 2020, întoarcerea fiind prevăzută pentru 24 martie.
- 15 La încheierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză, reclamantul din litigiul principal a plătit suma de 2 402 euro cu titlu de avans din prețul total al călătoriei, care se ridică la suma de 5 208 euro. Condițiile generale ale acestui contract furnizau informații cu privire printre altele la posibilitatea rezilierii acestuia înainte de data plecării, în schimbul plății unor taxe de reziliere. Aceste informații nu prevedeau posibilitatea de a rezilia contractul menționat din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia, care afectează în mod semnificativ executarea contractului respectiv.
- 16 Printr-un e-mail din 12 februarie 2020, reclamantul din litigiul principal a informat pârâta din litigiul principal cu privire la decizia sa de reziliere a contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză ținând seama de răspândirea coronavirusului în Asia și i-a solicitat rambursarea tuturor sumelor pe care le putea pretinde.

- 17 La 14 februarie 2020, pârâta din litigiul principal i-a răspuns că, în cazul anulării călătoriei, i se va rambursa suma de 81 de euro, după deducerea cheltuielilor de anulare. În aceeași zi, reclamantul din litigiul principal și-a reiterat decizia de reziliere și a contestat cuantumul cheltuielilor de anulare.
- 18 La 4 martie 2020, pârâta din litigiul principal l-a informat pe reclamantul din litigiul principal că îi va rambursa suma de 302 euro, din moment ce compania aeriană însărcinată cu operarea zborului în cauză acorda călătorilor săi beneficiul unei anulări gratuite.
- 19 În urma acestei informări, reclamantul din litigiul principal, fără a fi reprezentat de un avocat, a chemat în judecată pârâta din litigiul principal la Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Tribunalul de Primă Instanță nr. 5 din Cartagena, Spania), instanța de trimitere. În cererea introductivă, acesta arată că decizia sa de reziliere a contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză a intervenit cu aproape o lună înainte de data plecării prevăzută și că aceasta se datorează unui caz de forță majoră, și anume răspândirea coronavirusului în Asia. El solicită obligarea pârâtei din litigiul principal la rambursarea unei sume suplimentare de 1 500 de euro. Astfel, acesta apreciază că restul de 601 euro corespunde cheltuielilor de gestionare suportate de pârâta din litigiul principal.
- 20 Pârâta din litigiul principal s-a opus acestei cereri susținând că, atât la data rezilierii contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză, cât și la data plecării prevăzute, era încă posibil să se călătorească în mod normal în țările de destinație. În plus, aceasta susține că reclamantul din litigiul principal a acceptat condițiile generale ale acestui contract care prevedeau că, în caz de reziliere, cheltuielile de gestionare se ridicau la 15 % din prețul total al călătoriei în cauză și că cheltuielile de reziliere corespundeau celor aplicate de fiecare dintre prestatorii săi.
- 21 Întrucât părțile din litigiul principal nu au solicitat organizarea unei ședințe, cauza a intrat în etapa deliberării la 22 iunie 2021.
- 22 Totuși, prin ordonanța din 15 septembrie 2021, instanța de trimitere a invitat părțile din litigiul principal să își prezinte, în termen de zece zile, observațiile cu privire la un ansamblu de întrebări referitoare în esență la respectarea dreptului Uniunii, în special a Directivei 2015/2302.
- 23 Reclamantul din litigiul principal nu a prezentat observații cu privire la acest aspect. Pârâta din litigiul principal și-a reafirmat poziția potrivit căreia, la data rezilierii contractului privind pachetul de servicii de călătorie încheiat, nu exista niciun motiv pentru a nu efectua călătoria în cauză. În plus, reclamantul din litigiul principal nu ar fi invocat niciodată o lipsă de informare sau vreo omisiune privind drepturile sale.
- 24 În cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere ridică, pe de o parte, problema validității articolului 5 din Directiva 2015/2302 în raport cu articolul 169 TFUE coroborat cu articolul 114 TFUE, în măsura în care acest articol 5 nu ar prevedea obligația unui organizator de călătorii de a informa consumatorul, în cazul apariției unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, cu privire la posibilitatea de a rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie pe care l-a încheiat, cu recuperarea tuturor plăților efectuate. Astfel, în speță, reclamantul din litigiul principal nu ar fi avut cunoștința de existența dreptului său de a obține o rambursare integrală a acestor plăți atunci când intervin asemenea circumstanțe. Prin urmare, instanța de trimitere ridică problema dacă o astfel de lipsă de informare a consumatorului vizat nu face mai dificilă apărarea drepturilor și a

intereselor sale, cu atât mai mult atunci când, precum în speță, el nu este reprezentat de un avocat, și dacă această lipsă de informare nu compromite obiectivul privind realizarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor urmărit de Directiva 2015/2302.

- 25 Pe de altă parte, instanța de trimitere ridică problema posibilității sale de a acorda din oficiu consumatorului, în temeiul dreptului Uniunii, rambursarea tuturor plăților efectuate în cazul apariției unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care au consecințe importante asupra executării contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză. O astfel de posibilitate ar garanta obiectivul vizat la punctul precedent. Totuși, această posibilitate ar încălca principiile fundamentale ale dreptului procedural spaniol, și anume principiile disponibilității și coerenței hotărârilor judecătorești, consacrate la articolul 218 alineatul 1 din Codul de procedură civilă.
- 26 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Tribunalul de Primă Instanță nr. 5 din Cartagena) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) și articolul 114 alineatul (3) TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun articolului 5 din Directiva 2015/2302 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, deoarece acest din urmă articol nu include printre informațiile precontractuale obligatorii care trebuie furnizate călătorului dreptul, conferit acestuia la articolul 12 din directivă, de a rezilia contractul înainte de începerea executării sale, cu rambursarea integrală a sumei plătite, în cazul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care afectează în mod semnificativ executarea pachetului de servicii de călătorie?
- 2) Articolele 114 și 169 TFUE, precum și articolul 15 din Directiva 2015/2302 se opun aplicării principiilor disponibilității și coerenței, consacrate la articolul 216 și la articolul 218 alineatul 1 din Codul de procedură civilă, în cazul în care aceste principii procedurale pot împiedica protecția deplină a consumatorului reclamant?”

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

- 27 Guvernul ceh contestă în esență admisibilitatea cererii de decizie preliminară pentru motivul că interpretarea solicitată nu ar fi necesară pentru soluționarea litigiului principal. În special, acesta arată că întrebările preliminare adresate de instanța de trimitere sunt nefondate din moment ce temerile de răspândire a coronavirusului în Asia invocate de reclamantul din litigiul principal pentru rezilierea contractului său privind un pachet de servicii de călătorie cu aproape o lună înainte de data plecării sale nu ar constitui circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea acestui contract de călătorie sau care afectează semnificativ transportul pasagerilor la destinație, astfel cum impune articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302.
- 28 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul unei proceduri prevăzute la articolul 267 TFUE, care se bazează pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, instanța națională este singura competentă să constate și să aprecieze situația de fapt din litigiul principal (Hotărârea din 27 aprilie 2023, Legea, C-686/21, EU:C:2023:357, punctul 24 și jurisprudența citată). Curtea este exclusiv abilitată să se pronunțe cu privire la interpretarea sau la validitatea unui text al Uniunii Europene, pe baza situației de fapt care îi este prezentată de instanța națională (Hotărârea din 27 aprilie 2023, AxFina Hungary, C-705/21, EU:C:2023:352, punctul 28 și

jurisprudența citată). În plus, este de competența exclusivă a instanțelor naționale, care sunt sesizate cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată, să aprecieze, în raport cu situația de fapt din fiecare cauză, atât necesitatea unei întrebări preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, punctul 15, și Hotărârea din 7 iunie 2018, Scotch Whisky Association, C-44/17, EU:C:2018:415, punctul 22, precum și jurisprudența citată).

- 29 În speță, problema dacă faptele invocate de reclamantul din litigiul principal pentru a justifica rezilierea contractului său privind pachetul de servicii de călătorie în cauză pot fi calificate drept „circumstanțe inevitabile și extraordinare”, în sensul Directivei 2015/2302, ține de aprecierea autonomă a instanței de trimitere. În plus, aceasta din urmă nu a considerat necesar să adreseze o întrebare preliminară cu privire la conținutul noțiunii „circumstanțe inevitabile și extraordinare”, în sensul acestei directive, pentru a soluționa litigiul cu care este sesizată.
- 30 În consecință, cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 31 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere ridică în esență problema validității articolului 5 din Directiva 2015/2302 în raport cu articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a), precum și cu articolul 114 alineatul (3) TFUE, pentru motivul că acest articol 5 nu ar impune unui organizator de călătorii să informeze călătorul cu privire la dreptul său, prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din această directivă, de a-și rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie fără a plăti taxe de reziliere și obținând rambursarea integrală a plăților efectuate în temeiul acestui pachet de servicii, în cazul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care au consecințe importante asupra executării acestui contract privind pachete de servicii de călătorie.
- 32 Guvernul spaniol și Comisia Europeană contestă admisibilitatea acestei întrebări. Comisia arată că întrebarea menționată este ipotetică, întrucât articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 prevede o obligație de informare a călătorului cu privire la dreptul său de reziliere menționat la articolul 12 alineatul (2) din această directivă.
- 33 În această privință, trebuie amintit că respingerea de către Curte a unei cereri formulate de o instanță națională este posibilă numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate [Hotărârea din 25 iulie 2018, AY (Mandat de arestare – Martor), C-268/17, EU:C:2018:602, punctul 25 și jurisprudența citată].

- 34 Or, prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită Curtii să se pronunțe cu privire la domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302. Astfel, interpretarea domeniului de aplicare al acestei dispoziții este o condiție prealabilă pentru aprecierea validității sale. Această interpretare nu implică aprecierea unei probleme de natură ipotetică, astfel încât Comisia susține în mod eronat că această întrebare este inadmisibilă.
- 35 În aceste condiții, în ceea ce privește interpretarea domeniului de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, este necesar să se arate că această dispoziție prevede că statele membre se asigură că un operator de turism comunică printre altele călătorului, înainte ca acesta din urmă să își asume obligații în temeiul unui contract privind un pachet de servicii de călătorie, informațiile standard utilizând formularul relevant prevăzut în partea A sau B din anexa I la această directivă.
- 36 Formularele standard de informare, prevăzute în părțile A și B din anexa I la directiva menționată, reiau prin intermediul unui hyperlink sau, în lipsa unui astfel de hyperlink, în mod expres drepturile esențiale cu privire la care călătorii trebuie informați. Printre aceste drepturi figurează, potrivit celei de a șaptea liniuțe a părților A și B din această anexă I, dreptul călătorilor care beneficiază de un pachet de servicii de a „rezilia contractul fără plata unui comision de reziliere, înainte de începerea executării pachetului, în circumstanțe excepționale, de exemplu în cazul unor probleme grave de securitate la destinație care sunt susceptibile de a afecta pachetul”. Această a șaptea liniuță expune și ilustrează astfel conținutul dreptului de reziliere conferit acestor călători la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă.
- 37 În consecință, contrar a ceea ce a considerat instanța de trimitere, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 nu exclude informații precontractuale care trebuie furnizate în mod obligatoriu călătorului, cea aferentă dreptului, conferit acestuia din urmă la articolul 12 alineatul (2) din directiva menționată, de a rezilia contractul său de călătorie înainte de începerea pachetului de servicii de călătorie, fără a plăti taxe de reziliere, atunci când există circumstanțe inevitabile și extraordinare care au consecințe importante asupra executării pachetului.
- 38 Ținând seama de domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, nu este necesar să se răspundă la întrebarea instanței de trimitere cu privire la validitatea acestui articol. Astfel, din moment ce articolul menționat impune informarea călătorului cu privire la dreptul său de reziliere menționat la articolul 12 alineatul (2) din această directivă, nu se pune problema validității articolului 5 din directiva menționată în raport cu articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) TFUE, precum și cu articolul 114 alineatul (3) TFUE, ca urmare a faptului că acest articol 5 nu ar impune informarea consumatorului cu privire la acest drept de reziliere.
- 39 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 trebuie interpretat în sensul că impune unui operator de turism să informeze călătorul cu privire la dreptul său de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din această directivă. Validitatea articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată în raport cu articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) TFUE coroborat cu articolul 114 alineatul (3) TFUE nu poate fi, așadar, repusă în discuție pentru motivul că nu ar prevedea informarea călătorului cu privire la dreptul său de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă.

Cu privire la a doua întrebare

- 40 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolele 114 și 169 TFUE, precum și articolul 15 din Directiva 2015/2302 trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării principiilor disponibilității și coerenței, consacrate în dispozițiile Codului de procedură civilă, atunci când aplicarea acestor din urmă dispoziții poate împiedica protecția efectivă a consumatorului care acționează în calitate de reclamant.
- 41 Guvernul spaniol contestă admisibilitatea acestei întrebări pentru motivul că, pe de o parte, inadmisibilitatea primei întrebări determină în mod necesar inadmisibilitatea celei de a doua întrebări și, pe de altă parte, articolul 15 din Directiva 2015/2302 nu prezintă nicio legătură cu litigiul principal. Această contestație trebuie înlăturată din moment ce, pentru motivele enunțate la punctele 33 și 34 din prezenta hotărâre, prima întrebare nu este inadmisibilă și reiese în mod vădit din contextul celei de a doua întrebări că trimiterea la articolul 15 din această directivă este o eroare materială și trebuie înțeleasă ca vizând articolul 12 alineatul (2) din directiva menționată.
- 42 Având în vedere ceea ce precedă și ținând seama de faptul că Directiva 2015/2302 a fost adoptată în temeiul articolului 114 TFUE pentru a contribui la realizarea obiectivului de a asigura un nivel ridicat de protecție a consumatorilor prevăzut la articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) TFUE, este necesar să se reformuleze a doua întrebare în sensul că urmărește în esență să se stabilească dacă articolul 12 alineatul (2) din această directivă trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării unor dispoziții de drept procedural național care consacră principiile disponibilității și coerenței în temeiul cărora, în cazul în care rezilierea unui contract privind un pachet de servicii de călătorie îndeplinește condițiile prevăzute la acest articol 12 alineatul (2), iar călătorul în cauză sesizează instanța națională cu o cerere de rambursare inferioară rambursării integrale, instanța respectivă nu poate să acorde din oficiu respectivului călător o rambursare integrală.
- 43 În această privință, trebuie amintit că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 prevede că, în cazul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului sau care afectează semnificativ transportul pasagerilor la destinație, călătorul are dreptul să rezilieze contractul privind pachetul de servicii de călătorie înainte de începerea executării pachetului de servicii de călătorie fără a plăti vreun comision de reziliere și obținând rambursarea integrală a plăților efectuate în temeiul acestui pachet.
- 44 Dreptul Uniunii nu armonizează însă modalitățile procedurale aplicabile examinării acestui drept de reziliere. Articolul 24 din Directiva 2015/2302 prevede numai că statele membre se asigură că există mijloace adecvate și eficiente pentru a asigura respectarea acestei directive. Rezultă că modalitățile procedurilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de articolul 12 alineatul (2) din directiva menționată țin de ordinea juridică internă a statelor membre, în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 mai 2022, *Unicaja Banco*, C-869/19, EU:C:2022:397, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 45 Așadar, dreptul Uniunii nu impune în principiu instanței naționale să examineze din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea unor dispoziții ale Uniunii atunci când examinarea acestui motiv ar obliga-o să depășească limitele litigiului astfel cum acesta din urmă a fost delimitat de părți. Această limitare a competenței instanței naționale se justifică prin principiul potrivit căruia inițiativa unui proces aparține părților. În consecință, această instanță nu poate acționa din oficiu

decât în cazuri excepționale în care interesul public impune intervenția sa (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 decembrie 2009, Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792, punctele 19 și 20, precum și jurisprudența citată).

- 46 Reiese de asemenea din jurisprudența Curții că instanța națională este obligată să examineze din oficiu respectarea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii în materie de protecție a consumatorilor atunci când, în lipsa unei asemenea examinări, obiectivul de protecție efectivă a consumatorilor nu ar putea fi atins (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, punctul 23 și jurisprudența citată). Rezultă că protecția efectivă a anumitor drepturi conferite consumatorului de dreptul Uniunii ține de interesul public care impune intervenția din oficiu a instanței naționale.
- 47 Obligația de examinare din oficiu a instanței naționale a fost astfel recunoscută printre altele în ceea ce privește clauze din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (JO 1985, L 372, p. 31, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 188) (Hotărârea din 17 decembrie 2009, Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792, punctul 29), clauze din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) (Hotărârea din 17 mai 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punctul 37 și jurisprudența citată), precum și clauze din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, JO 2010, L 199, p. 40, JO 2011, L 234, p. 46, și JO 2015, L 36, p. 15) (Hotărârea din 5 martie 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 48 În speță, trebuie, așadar, să se aprecieze dacă, pentru a asigura protecția efectivă a dreptului de reziliere al unui consumator în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302, instanța națională trebuie să poată invoca din oficiu încălcarea acestei dispoziții.
- 49 În această privință, este necesar să se arate mai întâi că acest drept de reziliere participă la realizarea obiectivului acestei directive, care constă, astfel cum reiese din articolul 1 din directiva menționată, interpretat în lumina considerentului (5) al acesteia, în a contribui la buna funcționare a pieței interne și la atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor cât mai uniform posibil atunci când încheie un contract privind un pachet de servicii de călătorie. Directiva 2015/2302 garantează unui călător un drept pe care nu l-ar fi putut negocia neapărat cu operatorul de turism din moment ce se află într-o situație de inferioritate față de acest organizator în ceea ce privește puterea de negociere a termenilor pachetului. Dreptul de reziliere, ca și dreptul la rambursarea plăților efectuate ca urmare a acestei rezilieri, conferite călătorilor la articolul 12 alineatul (2) din această directivă, răspund acestui obiectiv de protecție a consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iunie 2023, UFC – Que choisir și CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, punctul 33).
- 50 În continuare, astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 54 din concluzii, acest drept de reziliere are un loc semnificativ în economia Directivei 2015/2302, din moment ce este calificat ca fiind un „drept esențial” al călătorului în părțile A și B din anexa I la această directivă și, în temeiul articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată, un organizator de călătorii are obligația de a-l informa pe acest călător cu privire la existența dreptului de reziliere menționat.

- 51 În sfârșit, articolul 23 din Directiva 2015/2302 consacră caracterul imperativ al acesteia din urmă. Rezultă că, în conformitate cu alineatele (2) și (3) ale acestui articol, călătorul nu poate renunța la drepturile care îi sunt conferite de această directivă și că nu îi este opozabilă orice clauză sau declarație făcută de călător care presupune o renunțare directă sau indirectă la aceste drepturi.
- 52 Având în vedere elementele care precedă, este necesar să se considere că protecția efectivă a dreptului de reziliere conferit călătorilor la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 impune ca instanța națională să poată invoca din oficiu o încălcare a acestei dispoziții.
- 53 Examinarea din oficiu de către instanța națională a dreptului de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 este totuși supusă anumitor condiții.
- 54 În primul rând, una dintre părțile la contractul privind pachetul de servicii de călătorie în cauză trebuie să fi inițiat o procedură jurisdicțională în fața instanței naționale, iar această procedură trebuie să aibă ca obiect acest contract (a se vedea, în ceea ce privește examinarea din oficiu a clauzelor abuzive vizate de Directiva 93/13, Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 29 și jurisprudența citată).
- 55 În al doilea rând, dreptul de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 trebuie să fie legat de obiectul litigiului, astfel cum acesta este definit de părți având în vedere concluziile și motivele acestora (a se vedea, în ceea ce privește examinarea din oficiu a clauzelor abuzive vizate de Directiva 93/13, Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 34).
- 56 În al treilea rând, instanța națională trebuie să dispună de toate elementele de drept și de fapt necesare pentru a aprecia dacă acest drept de reziliere ar putea fi invocat de călătorul în cauză (a se vedea, în ceea ce privește examinarea din oficiu a clauzelor abuzive vizate de Directiva 93/13, Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 57 În al patrulea rând, acest călător nu trebuie să fi indicat în mod expres instanței naționale că se opune aplicării articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302.
- 58 Într-o situație în care călătorul menționat nu se prevalează de aplicarea acestei dispoziții, deși condițiile acestei aplicări par îndeplinite, nu trebuie exclus ca acesta să nu cunoască existența dreptului de reziliere prevăzut de dispoziția menționată. Or, acest lucru este suficient pentru ca instanța națională să poată invoca din oficiu aceeași dispoziție.
- 59 În speță și sub rezerva aprecierii de către instanța de trimitere, aceste condiții par să fie îndeplinite. Astfel, această instanță este sesizată de reclamantul din litigiul principal cu o acțiune având ca obiect rezilierea contractului privind un pachet de servicii de călătorie pe care acesta l-a încheiat cu pârâtul din litigiul principal. Dreptul de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 este legat de obiectul litigiului din fața instanței menționate, întrucât acesta privește rambursarea plăților efectuate de reclamant ca urmare a deciziei sale de reziliere a contractului menționat ca urmare a răspândirii coronavirusului. În plus, instanța de trimitere pare să dispună de toate elementele de drept și de fapt necesare pentru a aprecia dacă acest drept de reziliere poate fi invocat de călător. Cu ocazia acestei aprecieri autonome a instanței de trimitere, aceasta va putea ține seama de punctele 41-51 din Hotărârea din 8 iunie 2023, UFC – Que choisir și CLCV (C-407/21, EU:C:2023:449), în care Curtea a statuat în mod general că noțiunea de „circumstanțe inevitabile și extraordinare”, în sensul articolului 12 alineatul (2) din

- această directivă, poate include izbucnirea unei crize sanitare mondiale. Pe de altă parte, în acțiunea sa în fața acestei instanțe, reclamantul menționat nu pare să fi exclus în mod expres o reziliere în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302. Dimpotrivă, nu se poate exclude că a ignorat existența acestui drept din moment ce organizatorul de călătorii nu și-a îndeplinit obligația de a-l informa cu privire la dreptul menționat care îi revine în temeiul articolului 5 alineatul (1) din directiva respectivă, astfel cum acesta din urmă a fost transpus în dreptul spaniol.
- 60 Atunci când sunt îndeplinite condițiile enunțate la punctele 54-57 din prezenta hotărâre, instanța națională este obligată să examineze din oficiu dreptul de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302.
- 61 Această examinare din oficiu impune instanței respective, potrivit modalităților prevăzute în această privință de normele naționale de procedură, pe de o parte, să îl informeze pe reclamant cu privire la dreptul său de reziliere astfel cum este prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 și, pe de altă parte, să îi confere reclamantului posibilitatea de a invoca acest drept în cadrul procedurii jurisdicționale în curs și, în cazul în care reclamantul menționat susține acest lucru, să îl invite pe pârât să îl dezbată în contradictoriu (a se vedea, în ceea ce privește examinarea din oficiu a clauzelor abuzive vizate de Directiva 93/13, Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 62 Examinarea din oficiu menționată nu impune, așadar, instanței naționale să rezilieze gratuit din oficiu contractul privind pachetul de servicii de călătorie în cauză, conferind aceluiași reclamant dreptul la rambursarea integrală a plăților efectuate în temeiul acestui pachet de servicii. Astfel, o asemenea cerință nu este necesară pentru a asigura o protecție efectivă a dreptului de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 și este contrară autonomiei reclamantului în exercitarea dreptului său de reziliere.
- 63 Mai precis, instanța națională nu poate fi obligată să rezilieze din oficiu un contract privind un pachet de servicii de călătorie în temeiul acestei dispoziții în cazul în care călătorul, după ce a fost informat de această instanță, înțelege în mod liber și informat să nu își rezilieze contractul în temeiul dispoziției menționate. Astfel, Directiva 2015/2302 nu merge până la a constrânge călătorii să își exercite drepturile de care dispun în temeiul sistemului de protecție pe care l-a instituit (a se vedea, în ceea ce privește examinarea din oficiu a clauzelor abuzive vizate de Directiva 93/13, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctele 53 și 54, precum și jurisprudența citată).
- 64 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 trebuie interpretat în sensul că nu se opune aplicării unor dispoziții de drept procedural național care consacră principiile disponibilității și coerenței, în temeiul cărora, atunci când o reziliere a unui contract privind un pachet de servicii de călătorie îndeplinește condițiile prevăzute de această dispoziție, iar călătorul în cauză sesizează instanța națională cu o cerere de rambursare inferioară rambursării integrale, această instanță nu poate să acorde din oficiu acestui călător o rambursare integrală, în măsura în care aceste dispoziții nu exclud posibilitatea ca instanța menționată să îl informeze din oficiu pe acest călător cu privire la dreptul său la o rambursare integrală și să îi permită să îl invoce în fața sa.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 65 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) Articolul 5 alineatul (1) din Directiva (UE) 2015/2302 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2015 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 90/314/CEE a Consiliului**

trebuie interpretat în sensul că

impune unui organizator de călătorii să îl informeze pe călător cu privire la dreptul său de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din această directivă. Validitatea articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată în raport cu articolul 169 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) TFUE coroborat cu articolul 114 alineatul (3) TFUE nu poate fi, așadar, repusă în discuție pentru motivul că nu ar prevedea informarea călătorului cu privire la dreptul său de reziliere prevăzut la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă.

- 2) Articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302**

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune aplicării unor dispoziții de drept procedural național care consacră principiile disponibilității și coerenței, în temeiul cărora, atunci când o reziliere a unui contract privind un pachet de servicii de călătorie îndeplinește condițiile prevăzute de această dispoziție, iar călătorul în cauză sesizează instanța națională cu o cerere de rambursare inferioară rambursării integrale, această instanță nu poate să acorde din oficiu acestui călător o rambursare integrală, în măsura în care aceste dispoziții nu exclud posibilitatea ca instanța menționată să îl informeze din oficiu pe acest călător cu privire la dreptul său la o rambursare integrală și să îi permită să îl invoce în fața sa.

Semnături